

Przedmiotowe Zasady Oceniania

HISTORIA I TERAŹNIEJSZOŚĆ

Wymagania edukacyjne niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych

KLASA I

Wymagania podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminów: demilitaryzacja, denazyfikacja, demokratyzacja, procesy norymberskie
- zna daty: konferencji w Poczdamie (17 VII–2 VIII 1945 r.), procesów norymberskich (1946–1949 r.)
- identyfikuje postacie: Harry’ego Trumana, Clementa Attlee
- omawia społeczne i gospodarcze skutki II wojny światowej
- wymienia postanowienia konferencji poczdamskiej w sprawie Niemiec
- wyjaśnia znaczenie terminów: zimna wojna, „żelazna kurtyna”, centralne planowanie, industrializacja, wyścig zbrojeń
- zna datę utworzenia RFN i NRD (1949 r.)
- identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Harry’ego Trumana
- wskazuje na mapie państwa niemieckie
- wyjaśnia, na czym polegała zimna wojna oraz wyścig zbrojeń
- wyjaśnia znaczenie terminów: Ziemie Odzyskane, referendum
- zna daty: ogłoszenia Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (22 VII 1944 r.), porozumienia między PKWN a rządem ZSRR o polsko-radzieckiej granicy (27 VII 1944 r.), powstania Rządu Tymczasowego RP (31 XII 1944 r.), referendum (30 VI 1946 r.), wyborów (19 I 1947 r.)
- wskazuje na mapie zmiany terytorialne Polski po II wojnie światowej
- omawia postanowienia konferencji poczdamskiej dotyczące zmian terytorialnych państwa polskiego
- wyjaśnia, jaką rolę w umacnianiu władzy komunistycznej w Polsce odegrało referendum ludowe i pierwsze powojenne wybory.
- wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, kolektywizacja, socrealizm
- zna datę uchwalenia Konstytucji PRL (1952 r.)
- identyfikuje postacie: Stanisława Mikołajczyka, Bolesława Bieruta, Władysława Gomułkę
- przedstawia ustrój państwa w świetle Konstytucji PRL.
- wyjaśnia znaczenie terminów: dekolonizacja, państwa Trzeciego Świata
- przedstawia polityczne i gospodarcze skutki dekolonizacji Afryki
- przedstawia przyczyny wybuchu wojny koreańskiej
- wyjaśnia przyczyny zaangażowania się USA w konflikt w Wietnamie
- wyjaśnia znaczenie terminu: destalinizacja
- zna daty: powstania węgierskiego (1956 r.), „praskiej wiosny” (1968 r.)
- przedstawia przyczyny i skutki powstania na Węgrzech
- omawia przyczyny i skutki „praskiej wiosny”
- wyjaśnia znaczenie terminu: segregacja rasowa

- wyjaśnia, na czym polegał proces integracji Europy
- podaje przykłady odejścia od systemów autorytarnych na rzecz demokracji w Europie
- zna datę proklamowania niepodległości Izraela (V 1948 r.)
- omawia okoliczności powstania państwa Izrael
- wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja obyczajowa, feminizm, subkultura, terroryzm, popkultura
- zna datę II Soboru Watykańskiego (X 1962–XII 1965 r.)
- charakteryzuje przemiany w Kościele katolickim w II połowie XX w.
- określa cele działalności organizacji terrorystycznych
- zna daty: Poznańskiego Czerwca (28–30 VI 1956 r.), polskiego Października (1956 r.), wydarzeń marcowych (1968 r.), wystąpień robotniczych na Wybrzeżu (XII 1970 r.)
- identyfikuje postacie: Władysława Gomułkę, Edwarda Gierka, Stefana Wyszyńskiego
- wskazuje na mapie miasta, w których w 1956 r. i 1970 r. doszło do strajków robotniczych i demonstracji
- przedstawia przyczyny i skutki Poznańskiego Czerwca
- wyjaśnia przyczyny i skutki wystąpień studenckich w marcu 1968 r.
- przedstawia przyczyny i skutki wystąpień robotniczych na Wybrzeżu w grudniu 1970 r.
- zna daty: wyboru K. Wojtyły na papieża (1978 r.), I pielgrzymki Jana Pawła II do Polski (1979 r.)
- identyfikuje postacie: Edwarda Gierka, Lecha Wałęsy, Stefana Wyszyńskiego, Karola Wojtyły
- omawia założenia i realizację reform gospodarczych E. Gierka
- przedstawia wpływ Jana Pawła II na przemiany społeczno-polityczne w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: głośność, pieriestrojka, Jesień Narodów
- zna daty: Jesieni Narodów (1989–1990 r.), zjednoczenia Niemiec (IX 1990 r.), rozwiązania ZSRR (XII 1991 r.)
- identyfikuje postacie: Ronalda Reagana, Michaiła Gorbaczowa
- charakteryzuje reformy polityczne przeprowadzone przez M. Gorbaczowa
- wyjaśnia symbolikę upadku muru Berlińskiego
- wyjaśnia znaczenie terminu: Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”
- zna daty: wyboru K. Wojtyły na papieża (1979 r.), I pielgrzymki Jana Pawła II do Polski (VI 1979 r.)
- identyfikuje postacie: Karola Wojtyły, Edwarda Gierka, Lecha Wałęsy
- wyjaśnia wpływ I pielgrzymki Jana Pawła II na przemiany polityczne w PRL
- przedstawia skutki wystąpień robotniczych w sierpniu 1980 r.
- wyjaśnia znaczenie terminu: stan wojenny
- zna daty: zamachu na papieża Jana Pawła II (13 V 1981 r.) wprowadzenia stanu wojennego (31 XII 1981 r.),
- identyfikuje postać Wojciecha Jaruzelskiego,
- wymienia restrykcje, które dotyczyły społeczeństwo polskie w okresie stanu wojennego
- wyjaśnia znaczenie terminów: inflacja, pluralizm, prywatyzacja
- zna daty: obrad Okrągłego Stołu (6 II – 5 IV 1989 r.), wyborów czerwcowych (4 VI 1989 r.), wejścia Polski do NATO (12 III 1999 r.), wejścia Polski do UE (1 V 2004 r.), uchwalenia Konstytucji RP (2 IV 1997 r.)
- identyfikuje postacie: Wojciecha Jaruzelskiego, Tadeusza Mazowieckiego, Lecha Wałęsy
- przedstawia wyniki wyborów czerwcowych
- określa, na czym polegała transformacja ustrojowa w Polsce w latach dziewięćdziesiątych XX wieku
- wyjaśnia znaczenie terminów: kraje „Trzeciego Świata”, bogata Północ, biedne Południe
- wyjaśnia, jakie skutki społeczne i gospodarcze ma rozdźwięk między bogatą Północą a biednym Południem.
- zna datę zamachu na nowojorski World Trade Center (11 IX 2001 r.)
- wymienia zjawiska i procesy, które mają wpływ na bezpieczeństwo współczesnego świata
- wyjaśnia znaczenie terminów: dekartelizacja, procesy oświecimskie, recesja, Europejski Plan Odbudowy, sowietyzacja, eksport rewolucji
- zna daty: procesów oświecimskich (1946–1948 r., 1963–1965 r.), podpisania Deklaracji Narodów Zjednoczonych (1942 r.), konferencji założycielskiej Organizacji Narodów Zjednoczonych (25 IV 1945 r.)
- identyfikuje postać George’a C. Marshalla,

- wskazuje na mapie zmiany terytorialne w Europie po II wojnie światowej
- przedstawia postanowienia konferencji poczdamskiej w sprawie powojennego porządku w Europie
- omawia procesy zbrodniarzy wojennych
- charakteryzuje i porównuje politykę władz okupacyjnych w Niemczech
- przedstawia strukturę ONZ
- wyjaśnia, jakie były cele planu Marshalla
- wyjaśnia, na czym polegał eksport rewolucji i jakie były jego skutki polityczne
- wyjaśnia znaczenie terminów: układ dwubiegunowy, doktryna Trumana, doktryna Reagana, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego, Układ Warszawski, traktat paryski, Europejska Wspólnota Węgla i Stali, traktaty rzymskie, Europejska Wspólnota Gospodarcza, Europejska Wspólnota Energii Atomowej
- zna daty: ogłoszenia tzw. „żelaznej kurtyny” (1946 r.), ogłoszenia doktryny Trumana (III 1947 r.), powstania Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (1949 r.), powstania NATO (4 IV 1949 r.), powstania Układu Warszawskiego (1955 r.), traktatu paryskiego (1951 r.), powstania EWWiS (1951 r.)
- identyfikuje postacie: Konrada Adenauera, Jeana Monneta, Roberta Schumana
- wskazuje na mapie „żelazną kurtynę”
- wyjaśnia, na czym polegał układ dwubiegunowy w powojennym świecie i jakie były jego polityczne i gospodarcze konsekwencje
- omawia założenia doktryny Trumana i konsekwencje wprowadzenia jej w życie
- przedstawia przyczyny i cele powstania NATO
- opisuje okoliczności powstania Układu Warszawskiego
- omawia przejawy wyścigu zbrojeń
- charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej.
- wyjaśnia znaczenie terminów: Akcja „Wisła”, repatriacja
- zna daty: Akcji „Wisła” (1947 r.), 3 letniego planu gospodarczego (1947–1949 r.), planu 6-letniego (1950–1955 r.), rozwiązania AK (19 I 1945 r.), procesu szesnastu (VI 1945 r.)
- identyfikuje postacie: Leopolda Okulickiego, Edwarda Osóbki – Morawskiego, Stanisława Mikołajczyka
- przedstawia zmiany terytorialne powojennej Polski
- omawia społeczne, demograficzne i gospodarcze skutki II wojny światowej dla Polski
- opisuje skutki wprowadzenia gospodarki planowej w latach 1947–1955 r.
- przedstawia proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: Polska Partia Robotnicza, Państwowe Gospodarstwo Rolne
- zna daty: powstania PZPR (XII 1948 r.), planu 6-letniego (1950–1955 r.)
- identyfikuje postacie: Edwarda Osóbkę-Morawskiego, Józefa Cyrankiewicza, Stefana Wyszyńskiego
- charakteryzuje przemiany gospodarcze w Polsce w okresie stalinowskim
- przedstawia cechy charakterystyczne stalinizmu w literaturze, architekturze i sztuce
- omawia system terroru i metody represji w Polsce w okresie stalinizmu
- wyjaśnia, dlaczego okres stalinizmu w Polsce można nazwać czasem terroru
- wyjaśnia znaczenie terminów: apartheid, Rok Afryki
- zna daty: wojny francusko-wietnamskiej (1945–1954 r.), wojny algiersko-francuskiej (1954–1962 r.), powstania Indii i Pakistanu (1947 r.), wprowadzenia apartheidu (1948 r.), likwidacji apartheidu (1994 r.), Roku Afryki (1960 r.)
- identyfikuje postacie: Mahatmy Gandhiego, Nelsona Mandeli
- przedstawia rozpad systemu kolonialnego Francji na półwyspie indochińskim
- opisuje okoliczności i skutki walki Algierczyków o niepodległość
- omawia proces i skutki rozpadu imperium brytyjskiego w Azji
- wyjaśnia, na czym polegała polityka apartheidu realizowana w Republice Południowej Afryki
- wyjaśnia znaczenie terminów: rewolucja kulturalna
- zna daty: kapitulacji Japonii (2 IX 1945 r.), proklamowania Chińskiej Republiki Ludowej (X 1949 r.), wojny w Wietnamie (1957–1975 r.)
- identyfikuje postacie: Douglasa MacArthura, Kim Ir Sena, Mao-Tse-Tunga, XIV Dalajlamy

- wyjaśnia, na czym polegała polityka tzw. Wielkiego Skoku i jakie były jej skutki
- przedstawia realizację założeń rewolucji kulturalnej w Chinach i jej skutki
- wyjaśnia znaczenie terminów: doktryna Breżniewa, „praska wiosna”
- zna daty: śmierci J. Stalina (5 III 1953 r.), powstania Układu Warszawskiego (V 1955 r.), XX Zjazdu KPZR (II 1956 r.), budowy muru berlińskiego (1961 r.), kryzysu kubańskiego (1962 r.), inwazji na Czechosłowację (20/21 VIII 1968 r.)
- identyfikuje postacie: Nikity Chruszczowa, Imre Nagy’a, Fidela Castro, Alexandra Dubczeka, Johna F. Kennedy’ego
- przedstawia okoliczności powstania Układu Warszawskiego
- wyjaśnia przyczyny budowy muru berlińskiego
- omawia skutki kryzysu Kubańskiego
- wyjaśnia znaczenie terminu: embargo
- zna daty: traktatów rzymskich (1957 r.), powstania EWG (1957 r.) i Euratomu (1957 r.), „rewolucja goździków” (1974 r.), końca dyktatury F. Franco (1975 r.)
- identyfikuje postacie: Konrada Adenauera, Johna F. Kennedy’ego, Richarda Nixona
- wskazuje na mapie państwa założycielskie EWG
- wyjaśnia znaczenie traktatów rzymskich dla procesu integracji Europy Zachodniej
- omawia proces demokratyzacji w Portugalii i Hiszpanii
- wyjaśnia znaczenie terminów: wojna sześciodniowa, ajatollah
- zna daty: decyzji ONZ o podziale Palestyny (1947 r.), wojny arabsko-żydowskiej (1948 r.), kryzysu sueskiego (VII 1956 r.), wojny izraelsko-egipskiej (X 1956 r.)
- identyfikuje postacie: Dawida Ben Guriona, Jasira Arafata, Rezego Pahlawiego, Ruhollana Chomeiniego
- omawia przyczyny i skutki wojny arabsko-żydowskiej w 1948 r.
- przedstawia przyczyny i skutki konfliktu egipsko-izraelskiego w 1956 r.
- omawia przyczyny dojścia do władzy Ruhollana Chomeiniego w Iranie
- wyjaśnia znaczenie terminów: ekumenizm, hippisi, punk, funkcjonalizm, rewolucja seksualna
- zna datę rewolty studenckiej (1967–1968 r.)
- identyfikuje postacie: Martina Luthera Kinga, Jana XXIII, Pawła VI
- wyjaśnia, dlaczego Sobór Watykański II uznaje się za przełomowe wydarzenie w historii Kościoła katolickiego
- charakteryzuje przejawy rosnącej roli kobiet w życiu społeczeństw zachodnich
- charakteryzuje cele rewolty studenckiej z 1968 r.
- wymienia cechy charakterystyczne modernizmu w architekturze
- podaje przykłady metod działania stosowanych przez terrorystów
- wyjaśnia znaczenie terminów: „polska droga do socjalizmu”
- zna daty: zwolnienia z więzienia Władysława Gomułki (XII , 1954 r.), odsunięcia W. Gomułki od władzy (XII 1970 r.)
- identyfikuje postacie: Józefa Cyrankiewicza, Jacka Kuronia, Adama Michnika, Piotra Jaroszewicza
- wskazuje na mapie miasta, w których doszło do protestów studenckich w 1968 r.
- omawia przejawy „odwilży” politycznej w Polsce po 1953 r.
- charakteryzuje przemiany w Polsce w pierwszych latach rządów W. Gomułki
- przedstawia stosunki między państwem a Kościołem katolickim za rządów W. Gomułki
- omawia sytuację gospodarczą Polski w latach 60. XX w.
- wyjaśnia znaczenie terminów: Komitet Obrony Robotników, „propaganda sukcesu”
- zna daty: reformy administracyjnej (1975 r.), nowelizacji Konstytucji PRL (1976 r.), powstania Komitetu Obrony Robotników (1976 r.)
- identyfikuje postacie: Piotra Jaroszewicza, Jacka Kuronia, Adama Michnika
- wskazuje na mapie najważniejsze inwestycje przemysłowe ekipy E. Gierka
- omawia przyczyny niepowodzeń gospodarczych oraz ich skutki gospodarcze i społeczne
- przedstawia cele zawiązania Komitetu Obrony Robotników
- wyjaśnia, na czym polegała „propaganda sukcesu” prowadzona w czasie rządów E. Gierka

- wyjaśnia znaczenie terminów: „imperium zła”, aksamitna rewolucja
- zna daty: wkroczenia wojsk radzieckich do Afganistanu (XII 1979 r.), wycofania się Rosjan z Afganistanu (II 1989 r.), przejścia władzy przez M. Gorbaczowa (1985 r.), powstania Wspólnoty Niepodległych Państw (XII 1991 r.)
- identyfikuje postacie: Margaret Thatcher, Vaclava Havla, Helmuta Kohla, Borysa Jelcyna
- wskazuje na mapie państwa powstałe po rozpadzie ZSRR
- omawia przyczyny i skutki interwencji wojsk radzieckich w Afganistanie
- przedstawia zasięg, przyczyny i skutki Jesieni Narodów
- opisuje proces zjednoczenia państw niemieckich
- wyjaśnia znaczenie terminów: porozumienia sierpniowe, Międzyzakładowy Komitet Strajkowy
- zna daty: strajków robotniczych na Wybrzeżu i Górnym Śląsku (VIII 1980 r.), porozumień sierpniowych (31 VIII 1980 r.), powstania NSZZ „Solidarność” (17 IX 1980 r.), I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność”(IX-X 1981 r.)
- identyfikuje postacie: Piotra Jaroszewicza, Anny Walentynowicz
- przedstawia najważniejsze z postulatów sierpniowych
- wyjaśnia, dlaczego NSZZ „Solidarność” był ruchem masowym
- wyjaśnia znaczenie terminów: Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego, internowanie
- zna daty: pacyfikacji strajku w kopalni „Wujek” (16 XII 1981 r.), zniesienia stanu wojennego (22 VII 1983 r.), pielgrzymek Jana Pawła II do Polskie (1983, 1987 r.), spotkania w Magdalence (IX 1988 r.)
- identyfikuje postacie: Mieczysława Rakowskiego, Czesława Kiszczaka, Józefa Glempa
- omawia okoliczności wprowadzenia stanu wojennego
- charakteryzuje represje wobec robotników i opozycji w czasie trwania stanu wojennego
- przedstawia skutki gospodarcze stanu wojennego.
- wyjaśnia znaczenie terminów: sejm kontraktowy, hiperinflacja, „wojna na górze”, strukturalne bezrobocie, plan Balcerowicza, Trójkąt Weimarski
- zna daty: ponownej rejestracji NSZZ „Solidarność” (IV 1989 r.), wyboru W. Jaruzelskiego na prezydenta (VII 1989 r.), utworzenia rządu T. Mazowieckiego (IX 1989 r.), przywrócenia nazwy Rzeczpospolita (XII 1989 r.), wyboru L. Wałęsy na prezydenta (XII 1990 r.), wprowadzenia planu Balcerowicza (I 1990 r.), uchwalenia Małej Konstytucji (X 1992 r.), pierwszych w pełni wolnych wyborów do parlamentu (27 X 1991 r.)
- identyfikuje postacie: Leszka Balcerowicza, Jarosława Kaczyńskiego, Ryszarda Kaczorowskiego, Aleksandra Kwaśniewskiego
- omawia postanowienia uzgodnione podczas obrad Okrągłego Stołu
- omawia proces przywracania w Polsce systemu demokratycznego
- przedstawia założenia Planu Balcerowicza
- opisuje skutki reformy gospodarczych przeprowadzonych w ramach Planu Balcerowicza
- przedstawia proces integracji Polski ze strukturami NATO i Unii Europejskiej
- wyjaśnia znaczenie terminu: azjatyckie tygrysy
- zna daty: traktatu w Maastricht (1992 r.)
- identyfikuje postacie: Ronalda Reagana, Margaret Thatcher
- opisuje przejawy kryzysu gospodarczego w państwach bloku wschodniego
- charakteryzuje problemy ekonomiczno-społeczne krajów Trzeciego Świata
- omawia kierunki rozwoju gospodarczego i technologicznego świata w 2. połowie XX w.
- wyjaśnia znaczenie terminu: „aksamitny rozwód”
- zna daty: wojny domowej w Chorwacji (1991–1995 r.), wojny domowej w Bośni i Hercegowinie (1992–1995 r.), pokoju w Dayton (1995 r.), „aksamitnego rozwodu” (1993 r.)
- identyfikuje postać Saddama Huseina
- wyjaśnia, jakie były przyczyny konfliktów zbrojnych na Bałkanach
- przedstawia okoliczności rozpadu Czechosłowacji
- podaje przykłady form życia społecznego,
- podaje przykłady potrzeb człowieka,

- podaje przykłady wartości i norm społecznych,
- podaje przykłady grup społecznych; w tym grup społecznych, do których przynależy,
- podaje przykłady ról społecznych, w tym ról społecznych, które pełni,
- rozpoznaje postawy konformistyczne,
- podaje przykłady postaw pozytywnych i negatywnych społecznie,
- wymienia podstawowe elementy pojęcia socjalizacja,
- rozpoznaje przykłady działań/sytuacje sprzyjające procesowi socjalizacji,
- podaje przykłady osób i instytucji mających wpływ na proces socjalizacji,
- podaje przykłady zadań wykonywanych przez rodzinę,
- podaje przykłady praw i obowiązków poszczególnych członków rodziny,
- podaje przykłady problemów związanych z funkcjonowaniem rodziny we współczesnej Polsce,
- podaje przykłady stereotypów,
- rozpoznaje przykłady stygmatyzacji,
- podaje przykłady funkcjonujących w społeczeństwie polskim podziałów na swoich i obcych,
- rozpoznaje postawy tolerancji i nietolerancji,
- podaje przykłady nierównego traktowania Innych,
- podaje przykłady sytuacji konfliktowych,
- wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania sporów,
- podaje przykłady różnych typów społeczeństw,
- wymienia cechy współczesnego społeczeństwa [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe],
- wymienia podstawowe rodzaje organizacji trzeciego sektora życia publicznego [fundacja i stowarzyszenie],
- podaje przykłady stowarzyszeń i fundacji o zasięgu ogólnopolskim,
- rozpoznaje podstawowe cechy społeczeństwa obywatelskiego,
- wymienia główne religie współczesnego świata,
- wymienia główne religie i wyznania we współczesnej Polsce,
- podaje podstawowe informacje definiujące pozycję Kościoła rzymskokatolickiego we współczesnej Polsce,
- wymienia partie polityczne posiadające swoją reprezentację w Sejmie RP,
- podaje główny cel istnienia partii politycznych,
- wymienia główne cechy demokratycznych partii politycznych,
- rozpoznaje elementy kampanii wyborczej,
- odczytuje podstawowe informacje wynikające z badania opinii publicznej [tabele, wykresy],
- wymienia główne środki masowego przekazu we współczesnym świecie,
- wymienia główne funkcje środków masowego przekazu we współczesnym świecie,
- wymienia cechy wybranego środka masowego przekazu,
- odróżnia opinie od faktów w prostym przekazie medialnym,
- wymienia elementy przekazu medialnego,
- wymienia najważniejsze zasady bezpiecznego korzystania z mediów,
- rozpoznaje/podaje przykłady korupcji,
- podaje przykłady, innych niż korupcja, patologii w życiu publicznym,
- wymienia wybrane sposoby przeciwdziałania patologiom życia publicznego,
- podaje przykłady spraw regulowanych przez prawo konstytucyjne,
- podaje przykłady konstytucyjnych zasad ustroju RP,
- podaje przykłady form uczestnictwa obywateli w rządzeniu państwem,
- podaje przykłady form demokracji bezpośredniej,
- podaje przykłady organów władzy w Polsce powoływanych w drodze wyborów bezpośrednich,
- wymienia konstytucyjne zasady wyborcze,
- wymienia główną funkcję Sejmu i Senatu RP,
- określa czas trwania kadencji i liczbę członków Sejmu i Senatu RP,
- wymienia podstawowe prawa i zadania posłów i senatorów,

- podaje imię i nazwisko aktualnego Prezydenta RP,
- określa czas trwania kadencji Prezydenta RP,
- wymienia główne zasady wyboru Prezydenta RP,
- wymienia przykładowe zadania Prezydenta RP,
- podaje imię i nazwisko aktualnego Prezesa Rady Ministrów RP,
- wymienia główne zasady powoływania Rady Ministrów RP,
- wymienia przykładowe zadania Rady Ministrów RP,
- podaje przykłady działań organów władzy sądowniczej,
- wymienia organy władzy sądowniczej w Polsce,
- podaje przykłady konstytucyjnych zasad działania sądów w Polsce,
- wymienia główne organy strzegące praworządności w Polsce,
- wymienia główne zadanie Trybunału Konstytucyjnego,
- wymienia główne zadanie prokuratora,
- podaje przykłady spraw, z którymi może się zwrócić do Rzecznika Praw Obywatelskich,
- wymienia szczeble samorządu terytorialnego w Polsce,
- wymienia przykładowe zadania gminy,
- określa przynależność miejscowości, w której mieszka do poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego,
- wymienia organy władzy samorządu terytorialnego w gminie.
- rozpoznaje podstawowe formy życia społecznego: grupa społeczna, zbiorowość, społeczność, społeczeństwo,
- podaje przykłady potrzeb człowieka wyższego i niższego rzędu,
- wymienia wartości, którymi kieruje się w życiu,
- stosuje, np. do opisu sytuacji pojęcia: wartości, światopogląd,
- podaje przykłady zwyczajów, praw czy instytucji, za pomocą których sprawowana jest kontrola społeczna,
- wymienia podstawowe zasady życia społecznego,
- odczytuje z prostych źródeł informacji [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela, plakat] wartości afirmowane w polskim społeczeństwie,
- rozpoznaje podstawowe rodzaje grup społecznych,
- rozpoznaje przykłady postaw i zachowań charakterystycznych dla wybranych ról społecznych, np. rodzica, ucznia,
- wymienia cechy grup społecznych,
- rozpoznaje czynniki ułatwiające i utrudniające funkcjonowanie w grupie,
- rozpoznaje podstawowe postawy jednostki wobec nacisku grupy,
- charakteryzuje podstawowe postawy jednostki wobec nacisku grupy,
- wymienia skutki procesu socjalizacji,
- wymienia grupy społeczne mające główny wpływ na proces socjalizacji,
- odróżnia socjalizację pierwotną od socjalizacji wtórnej,
- wymienia osoby i instytucje mające wpływ na socjalizację pierwotną i wtórną,
- wyjaśnia pojęcie: resocjalizacja,
- wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej,
- wymienia funkcje rodziny i podaje przykłady ich realizacji,
- rozpoznaje różne typy rodzin funkcjonujące we współczesnym społeczeństwie polskim,
- rozpoznaje podstawowe modele funkcjonowania rodziny i typy współczesnych rodzin,
- wymienia podstawowe problemy funkcjonowania rodziny we współczesnej Polsce,
- odczytuj podstawowe dane statystyczne dotyczące funkcjonowania rodziny we współczesnym świecie,
- wymienia podstawowe cechy stereotypu,
- podaje przykład pozytywnych i negatywnych stereotypów,
- wymienia konsekwencje upowszechniania się stereotypów,
- wymienia podstawowe przejawy funkcjonowania podziałów na swoich i obcych,

- wymienia podstawowe przyczyny i skutki funkcjonujących w społeczeństwie podziałów na swoich i obcych,
- rozpoznaje zachowania wynikające z negatywnych postaw wobec obcych,
- wymienia sposoby przeciwdziałania negatywnym postawom społecznym,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące problemu dyskryminacji, stygmatyzacji, stereotypizacji, postrzegania swoich i obcych,
- podaje podstawowe przyczyny i skutki nietolerancji,
- podaje czynniki sprzyjające i utrudniające kształtowanie postaw tolerancji,
- podaje przykłady zachowań świadczących o nietolerancji,
- rozpoznaje podstawowe postawy wobec konfliktu,
- wskazuje podstawowe różnice pomiędzy negocjacjami, mediacją i arbitrażem,
- wymienia cechy, które powinien posiadać mediator i arbiter,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące postaw wobec konfliktów i zjawiska tolerancji,
- wymienia podstawowe cechy różnych typów społeczeństw,
- rozpoznaje podstawowe typy społeczeństw,
- rozpoznaje cechy współczesnego społeczeństwa postindustrialnego/informacyjnego [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe],
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące współczesnego społeczeństwa,
- wymienia podstawowe cechy organizacji trzeciego sektora,
- omawia podstawowe cechy społeczeństwa obywatelskiego,
- wymienia formy społecznego wsparcia dla organizacji pożytku publicznego,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące funkcjonowania organizacji trzeciego sektora i funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego,
- wyjaśnia znaczenie pojęć: ateizm, kult,
- wymienia główne kościoły i związki wyznaniowe w Polsce,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące znaczenia religii / form religijności wśród mieszkańców Polski,
- wymienia główne funkcje partii politycznych w państwach demokratycznych,
- wymienia główne źródła finansowania partii politycznych w Polsce,
- omawia pozycję poszczególnych partii politycznych w świetle ostatnich wyborów parlamentarnych w Polsce,
- wymienia główne cele i cechy kampanii wyborczej,
- wymienia główne formy przekazu i środki perswazji wykorzystywane w kampaniach wyborczych,
- wymienia główne cechy skutecznych haseł wyborczych,
- wymienia funkcje badań opinii publicznej dotyczących życia politycznego,
- wymienia cechy współczesnych środków masowego przekazu,
- analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do swobody wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji,
- wyjaśnia znaczenie pojęcia czwarta władza,
- wyjaśnia, na czym polega zasada niezależności mediów,
- wymienia główne zasady etyczne dotyczące mediów i dziennikarzy,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące roli środków masowego przekazu,
- wyodrębnia poszczególne elementy przekazu medialnego,
- porównuje informacje na ten sam temat zawarte w różnych, prostych przekazach medialnych,
- wyjaśnia pojęcie trolling,
- wymienia zasady sprawdzania rzetelności przekazu medialnego,
- wymienia techniki medialnej perswazji i manipulacji,
- wymienia rodzaje korupcji,
- wymienia czynniki sprzyjające korupcji,
- wyjaśnia znaczenie pojęć: nepotyzm, klientelizm, przestępczość zorganizowana, demagogia, populizm, hejt,

- przedstawia sposoby przeciwdziałania patologiom życia publicznego,
- podaje datę uchwalenia obowiązującej Konstytucji RP,
- wyjaśnia pojęcie preambuła,
- wyjaśnia, czym Konstytucja różni się od innych źródeł powszechnie obowiązującego prawa w Polsce,
- wyjaśnia znaczenie zasady: suwerenności /zwierzchnictwa narodu, republikańskiej formy rządu, demokratycznego państwa prawnego i trójpodziału władzy,
- wyjaśnia różnicę pomiędzy demokracją bezpośrednią a pośrednią,
- wyjaśnia pojęcie: partycypacja obywatelska,
- podaje przykłady referendum ogólnokrajowych w Polsce po 1989 roku,
- określa, w jakich sprawach może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe i referendum lokalne w Polsce,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące poziomu partycypacji obywatelskiej we współczesnej Polsce,
- wymienia konstytucyjne zasady wyborcze,
- wyjaśnia znaczenie konstytucyjnych zasad wyborczych,
- podaje główne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP,
- wymienia główne kompetencje/funkcje Sejmu i Senatu RP,
- wymienia główne zasady funkcjonowania parlamentu w Polsce,
- wyjaśnia, jaka jest struktura Zgromadzenia Narodowego,
- wymienia zasady określające większość zwykłą, bezwzględną, kwalifikowaną,
- wymienia podmioty decydujące o skróceniu kadencji Sejmu RP,
- wyjaśnia pojęcia: mandat poselski/senatorski, kadencja, klub i koło poselskie, immunitet, kworum,
- wymienia główne organy Sejmu i Senatu RP,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. oceny pracy Sejmu i Senatu RP,
- wymienia główne funkcje / kompetencje Prezydenta RP,
- wymienia główne zasady wyboru Prezydenta RP,
- wymienia Prezydentów RP od 1989 roku,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. oceny działalności Prezydent RP,
- wymienia kompetencje Rady Ministrów RP,
- omawia skład Rady Ministrów RP,
- omawia zasady powoływania Rady Ministrów,
- wyjaśnia pojęcie koalicja rządowa,
- wymienia podstawowe obszary działania rządu,
- wyjaśnia, jaką rolę pełnią wojewodowie,
- wyjaśnia pojęcie służba cywilna,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. oceny działalności Rady Ministrów w Polsce,
- przedstawia strukturę sądów powszechnych i administracyjnych w Polsce,
- przedstawia główne zadania sądów powszechnych i administracyjnych w Polsce,
- wymienia konstytucyjne zasady działania sądów w Polsce,
- wyjaśnia zasadę niezależności sądów i niezawisłości sędziów,
- wymienia główne zadania Sądu Najwyższego,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. oceny funkcjonowania władzy sądowniczej w Polsce,
- wymienia główne zadania Najwyższej Izby Kontroli,
- wymienia konstytucyjne zadania Trybunału Stanu i Trybunału Konstytucyjnego,
- wymienia główne organy i zadania prokuratury,
- wymienia główne zadania Instytutu Pamięci Narodowej,
- wymienia główne zadania Rzecznika Praw Obywatelskich,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. oceny stanu praworządności w Polsce,
- wymienia rodzaje zadań samorządu terytorialnego,
- wymienia główne źródła dochodów samorządu terytorialnego,

- wymienia i omawia zadania organów stanowiących i wykonawczych w gminie,
- odczytuje podstawowe dane statystyczne dotyczące, np. oceny funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce.

Wymagania rozszerzające (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminów: pauperyzacja, reemigranci, Bizonia, Trizonia
- zna daty: powstania Bizonii (1947 r.), powstania Trizonii (1949 r.), powstania Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (1948 r.), układu pokojowego w Paryżu (10 II 1947 r.)
- identyfikuje postacie: Szymona Wiesenthala, Karla Rennera, Josipa Broz-Tito, Klementa Gottwalda, Edwarda Benesa
- wyjaśnia, dlaczego niektórym z nazistów udało się uniknąć odpowiedzialności za zbrodnie wojenne
- omawia powojenne losy Niemiec i Austrii
- przedstawia politykę władz okupacyjnych w Austrii
- opisuje okoliczności powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych
- przedstawia okoliczności stworzenia planu Marshalla
- omawia postanowienia układu pokojowego w Paryżu
- charakteryzuje proces sowietyzacji Europy Środkowo-Wschodniej.
- wyjaśnia znaczenie terminów: taktyka salami, Kominform, program tzw. gwiazdnych wojen, plan Schumana
- zna daty: wojny domowej w Grecji (1946–1949 r.), powstania Kominformu (1947 r.), blokady Berlina (VI 1948–V 1949 r.), układu w Zgorzelcu (1950 r.), powstania Rady Europy (1949 r.), powstania planu Schumana (1951 r.)
- identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergia, Eduarda Herriota, Aristideda Brianda, Alcide de Gasperiego
- omawia okoliczności powstania i działalność Kominformu
- charakteryzuje cele i działalność RWPG
- opisuje okoliczności i skutki blokady Berlina Zachodniego
- wymienia obowiązki państw należących do NATO
- przedstawia okoliczności powstania dwóch państw niemieckich
- zna daty: pogromu kieleckiego (1946 r.), aresztowania przywódców Polskiego Państwa Podziemnego (III 1945 r.), powstania TRJN (VI 1945 r.)
- identyfikuje postać Witolda Pileckiego
- opisuje zmiany etniczne na ziemiach polskich po zakończeniu wojny
- charakteryzuje pierwsze po wyzwoleniu reformy gospodarcze
- wymienia organizacje podziemia niepodległościowego
- omawia metody represji aparatu bezpieczeństwa i władz komunistycznych wobec podziemia niepodległościowego oraz opozycji
- wyjaśnia znaczenie terminu: „księża patrioci”
- zna daty: reformy walutowej (1950 r.), przyjęcia socrealizmu w literaturze, architekturze i sztuce (1949 r.), internowania prymasa S. Wyszyńskiego (1953 r.)
- identyfikuje postacie: Jakuba Bermiana, Hilarego Minca
- przedstawia okoliczności i skutki powstania PZPR
- opisuje sposoby i metody walki reżimu komunistycznego z Kościołem katolickim
- omawia okoliczności uchwalenia Konstytucji PRL
- wyjaśnia znaczenie terminów: metoda tzw. biernego oporu, Ruch Państw Niezaangażowanych, Indyjski Kongres Narodowy, Afrykański Kongres Narodowy, Organizacja Jedności Afrykańskiej
- zna daty: bitwy w dolinie Diên Biên Phu (V 1954 r.), układu pokojowego w Genewie (1955 r.), powstania OJA (1963 r.), konferencji w Bandungu (1955 r.)
- identyfikuje postacie: Ho Chi Minha
- omawia proces rozpadu systemu kolonialnego Holandii

- omawia przyczyny i skutki konfliktu indyjsko-pakistańskiego
- przedstawia proces dekolonizacji Afryki
- wyjaśnia znaczenie terminu: Vietcong, Czerwoni Khmerzy
- zna daty: rozejmu w Panmundżom (27 VII 1953 r.), rozpoczęcia tzw. Wielkiego Skoku (1958 r.), początku rewolucji kulturalnej (1966 r.), ofensywy Ted (1968 r.), rządów Czerwonych Khmerów w Kambodży (1975–1979 r.)
- identyfikuje postać Hirohito, Czang Kaj-szeka, Pol Pota
- omawia sytuację gospodarczą i polityczną Japonii po zakończeniu wojny
- opisuje rządy Czerwonych Khmerów w Kambodży.
- zna daty: powstania berlińskiego (1953 r.), inwazji w Zatoce Świń (IV 1961 r.)
- identyfikuje postacie: Ławrentija Berii, Georgija Malenkowa, Georgija Żukowa, Janosa Kadara, Gustava Husaka
- wyjaśnia, jakie znaczenie dla destalinizacji miał XX Zjazd KPZR i tajny raport N. Chruszczowa
- omawia przyczyny i skutki wybuchu powstania berlińskiego
- charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną ZSRR za rządów N. Chruszczowa
- przedstawia wydarzenia, które doprowadziły do kryzysu kubańskiego
- wyjaśnia znaczenie terminów: monetaryzm, Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową
- zna daty: Układu o Zakazie Doświadczeń z Bronią Jądrową (1963), afery Watergate (1972 r.), I kryzysu naftowego (1974–1975 r.)
- identyfikuje postacie: Paula Henry’ego Spaaka, Lyndona B. Johnsona
- wskazuje na mapie etapy rozszerzania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej
- omawia politykę USA za prezydentury J. F. Kennedy’ego
- wyjaśnia, na czym polegała afera Watergate
- opisuje przyczyny i konsekwencje kryzysu naftowego z lat 1974–1975 r.
- wyjaśnia znaczenie terminów: Czarny Wrzesień, pierwsza intifada
- zna daty: deklaracji A. Balfoura (1917 r.), wojny Sześciodniowej (1967 r.), wojny Jom Kippur (1973 r.), zamachu na olimpiadzie w Monachium (1972 r.), podpisanie układu w Camp David (1978 r.)
- identyfikuje postacie: Menachema Begina, Icchaka Rabina
- opisuje losy terytoriów mandatowych Francji i Wielkiej Brytanii po II wojnie światowej
- przedstawia skutki kryzysu sueskiego dla Francji, Wielkiej Brytanii i Egiptu.
- omawia przyczyny i skutki wojny sześciodniowej i Jom Kippur
- charakteryzuje konflikt palestyńsko-izraelski
- wyjaśnia przyczyny wybuchu konfliktu irańsko-irackiego
- wyjaśnia znaczenie terminów: beatnicy, terroryzm lewacki, teologia wyzwolenia, modernizm
- zna datę marszu na Waszyngton (1963 r.)
- przedstawia działalność Amerykanów walczących z segregacją rasową
- omawia ruch ekumeniczny w Kościele
- wymienia subkultury i trendy muzyczne, które powstały w Europie po II wojnie światowej
- charakteryzuje zmiany w modzie i stylu życia w latach 60. i 70.
- charakteryzuje działalność organizacji terrorystycznych działających w państwach Europy Zachodniej
- opisuje główne założenia teologii wyzwolenia
- zna daty: ucieczki J. Światły na Zachód (1953 r.), Listu 34 (1964 r.)
- identyfikuje postacie: Józefa Światły, Edwarda Ochaba, Antoniego Słonimskiego, Karola Modzelewskiego, Mieczysława Moczara
- przedstawia przejawy krytyki środowisk inteligenckich wobec polityki partii
- wyjaśnia, na czym polegał okres „małej stabilizacji” w Polsce
- wyjaśnia znaczenie terminów: Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Konfederacja Polski Niepodległej
- zna daty: powstania Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela (1977 r.), założenia Konfederacji Polski Niepodległej (1979 r.)
- identyfikuje postacie: Edwarda Babiucha, Jana Lityńskiego, Zbigniewa Romaszewskiego, Antoniego

- Macierewicza, Stanisława Pyjasa, Leszka Moczulskiego, Anny Walentynowicz, Bogdana Borusewicza
- przedstawia przyczyny i skutki wystąpień robotniczych w 1971 i 1976 r.
- wymienia ugrupowania opozycyjne, które powstały w Polsce w latach 70
- wyjaśnia znaczenie terminu: mudżahedini
- zna daty: ogłoszenia programu „gwiazdnych wojen” (1983 r.), konferencji „Dwa plus cztery” w Moskwie (1990 r.), ogłoszenia niepodległości Litwy (1990 r.), podpisania Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1975 r.)
- identyfikuje postacie: Nikolai Ceausescu, Ericha Honeckera
- omawia przejawy wyścigu zbrojeń w latach 80.
- przedstawia okoliczności, w jakich nastąpił rozpad ZSRR
- zna datę przyznania L. Wałęsie Pokojowej Nagrody Nobla (1983 r.)
- identyfikuje postacie: Stanisława Kania, Mieczysława Jagielskiego
- charakteryzuje sytuację społeczno-gospodarczą w Polsce na przełomie lat 70 i 80.
- wyjaśnia znaczenie terminów: „karnawał Solidarności”, „socjalizm rynkowy”
- zna daty: wydarzeń bydgoskich (1981 r.), przyznania L. Wałęsie Pokojowej Nagrody Nobla (1983 r.), zamordowania ks. J. Popiełuszki (X 1984 r.), powołania Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej (IV 1982 r.), powołania Regionalnej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” (V 1982 r.), powstania Krajowej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność” (1987 r.)
- identyfikuje postacie: Ryszarda Kuklińskiego, Bogdana Lisa, Władysława Frasyniuka, Zbigniewa Bujaka
- wyjaśnia, na czym polegała prowokacja bydgoska w 1981 r.
- charakteryzuje sytuację społeczno-gospodarczą w Polsce w okresie stanu wojennego
- omawia przejawy kryzysu systemu komunistycznego w Polsce
- opisuje proces negocjacji strony rządowej z opozycją
- wyjaśnia znaczenie terminu: popiwek
- zna daty: rozwiązania PZPR (I 1990 r.), I wyborów samorządowych (V 1990 r.), przekazania insygniów przedwojennej władzy II RP (XII 1990 r.), powstania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.),
- identyfikuje postacie: Krzysztofa Skubiszewskiego, Bronisława Geremka, Wiesława Chrzanowskiego
- wskazuje na mapie państwa należące do Trójkąta Weimarskiego
- omawia proces przejmowania władzy przez opozycję
- wyjaśnia, na czym polegała „wojna na górze” i jakie miała skutki polityczne
- charakteryzuje społeczne skutki przemian politycznych i gospodarczych
- wyjaśnia znaczenie terminów: reaganomika, thatcheryzm, Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową, teologia wyzwolenia
- zna daty: prezydentury R. Reagana (1981–1989 r.), rządów M. Thatcher (1979–1990 r.), walk plemiennych w Rwandzie (1994 r.)
- charakteryzuje politykę gospodarczą R. Reagana
- omawia cechy charakterystyczne rządów M. Thatcher
- wyjaśnia, co przyczyniło się do sukcesów gospodarczych azjatyckich tygrysów
- przedstawia zasięg i przykłady procesów integracyjnych na świecie
- wyjaśnia znaczenie terminów: operacja „Pustynna Burza”, operacja „Anaconda”
- zna daty: ogłoszenia niepodległości przez Słowenię, Chorwację i Macedonię (1991 r.), ogłoszenia niepodległości przez Bośnię i Hercegowinę (1991 r.), agresji Iraku na Kuwejt (1990 r.), operacji „Pustynna Burza” (1991 r.), konfliktu w Rwandzie (1994 r.), operacji „Anaconda” (2002 r.), zamachów w Madrycie (2004 r.), zamachu w Londynie (2005 r.)
- identyfikuje postacie: Václava Havela, Vladimíra Mečiar
- wskazuje na mapie państwa powstałe w wyniku rozpadu Jugosławii
- opisuje proces rozpadu Jugosławii i jego skutki
- przedstawia przyczyny i skutki operacji „Pustynna Burza”
- omawia przykłady aktów terrorystycznych, które wpłynęły na sytuację geopolityczną współczesnego świata
- zna daty: powstania komunistycznej Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności (1946 r.), powstania niemieckiej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (1945 r.)

- identyfikuje postacie: Envera Hodży, Jana Masaryka
- przedstawia zmiany etniczne na obszarze Europy po II wojnie światowej
- podaje przykłady ścigania zbrodniarzy nazistowskich po II wojnie światowej
- określa wpływ Rady Bezpieczeństwa na procesy decyzyjne Organizacji Narodów Zjednoczonych
- wskazuje metody przejmowania przez komunistów władzy w Europie Środkowo-Wschodniej po II wojnie światowej
- wyjaśnia znaczenie terminów: most powietrzny, koncepcja tzw. wysuniętej strategii
- identyfikuje postacie: Andrieja Żdanowa, Wilhelma Piecka, Waltera Ulbrichta, Otto Grotewohla
- omawia okoliczności upadku starych mocarstw: Francji i Wielkiej Brytanii
- wyjaśnia, na czym polegał sowiecki model gospodarki narzucany krajom członkowskim RWPG
- zna daty: umowy polsko–radzieckiej (21 IV 1945 r.), układu granicznego polsko-czechosłowackiego (1958 r.)
- identyfikuje postacie: Jana Stanisława Jankowskiego, Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, Józefa Kurasia „Ognia”
- omawia postawy Polaków wobec nowej sytuacji politycznej
- zna daty: powstania Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (1949 r.), powstania Radia „Wolna Europa” (1949 r.), ucieczki J. Światły na Zachód (1953 r.)
- identyfikuje postacie: Kazimierza Pużaka, Bolesława Piaseckiego, Jana Nowaka–Jeziorańskiego, Józefa Światły
- charakteryzuje przemiany na polskiej scenie politycznej po 1945 r.
- przedstawia sposoby indoktrynacji młodego pokolenia Polaków
- omawia cele i sposoby działalności „księży patriotów”
- wskazuje różnice między gospodarką w okresie Polski Ludowej a gospodarką kapitalistyczną
- wyjaśnia znaczenie terminów: bantustan, Organizacja Tajnej Armii, Front Wyzwolenia Narodowego
- zna daty walki o niepodległość Indonezji (1945–1949 r.)
- identyfikuje postać Ahmeda Sukarno
- wyjaśnia, jaką rolę odgrywał Ruch Państw Niezaangażowanych
- wyjaśnia znaczenie terminu: hunwejbini
- identyfikuje postać Deng Xiaopinga
- przedstawia proces umacniania się reżimu komunistycznego w Chinach i jego ekspansję
- identyfikuje postacie: Mátyása Rákosi, Pála Malétera, Fulgencia Batisty
- omawia zmiany we władzach ZSRR po śmierci J. Stalina
- wyjaśnia, dlaczego kryzys kubański postawił świat na krawędzi kolejnego konfliktu światowego
- zna daty: powstania V Republiki Francuskiej (1958 r.), lądowania Amerykanów na Księżycu (1969 r.)
- identyfikuje postacie: Antonio Salazara, Marcelo Caetano– charakteryzuje osiągnięcia prezydentury L. B. Johnsona
- przedstawia polityczne skutki afery Watergate
- zna datę zamachu na olimpiadzie w Monachium (1972 r.),
- omawia wpływ zamachu podczas Igrzysk Olimpijskich w Monachium na stosunek państw zachodnich do Terroryzmu
- wyjaśnia znaczenie terminów: Frakcja Czerwonej Armii, Czerwone Brygady
- zna datę zamachu na Alda Moro (1978 r.)
- identyfikuje postacie: Gustava Gutiérreza, Betty Friedan, Allana Ginsberga, Jima Hendixa, Janis Joplin, Jima Morrisona, Johna Lennona, Andreeasa Baadera, Ulrike Meinhof, Le Corbusiera
- wymienia najbardziej znane lewackie organizacje terrorystyczne
- wymienia postaci życia kulturalnego uznane za ikony Popkultury
- zna daty: powstania Klubu Krzywego Koła (1955 r.), powstania Związku Młodzieży Socjalistycznej (1957 r.), powstania Ochotniczych Hufców Pracy (1958 r.)
- identyfikuje postacie: Leopolda Tyrmanda, Adama Ważyka, Henryka Szlajfera, Stanisława Kociołka
- wyjaśnia, na czym polegała dekompozycja w obozie władzy komunistycznej
- omawia skutki zmian w najwyższych kręgach władzy, jakie zaszły w X 1956 r.

- zna datę powstania Wolnych Związków Zawodowych (1978 r.)
- identyfikuje postacie: Jana Józefa Lipskiego, Edwarda Lipińskiego, Andrzeja Czumy, Kazimierza Świtonia, Andrzeja Kołodzieja, Aleksandra Halla
- omawia relacje państwa z Kościołem katolickim za rządów E. Gierka.
- zna daty: powstania Karty 77 (1977 r.), katastrofy elektrowni jądrowej w Czarnobylu (1986 r.), puczu G. Janajewa (1991 r.),
- identyfikuje postacie: Babraka Karmala, Egona Krenza, Giennadija Janajewa, Stanisława Szuszkiewicza, Leonida Krawczuka
- omawia ewolucję stosunków USA-ZSRR w latach 80. i 90.
- omawia reakcję władz PZPR na wystąpienia pracownicze w 1980 r.
- identyfikuje postacie: Stanisława Kani, Zbigniewa Messnera
- przedstawia proces narastania napięć między „Solidarnością” a władzami państwowymi
- charakteryzuje reakcje świata wobec wydarzeń w Polsce w latach 1981–1983 r.
- zna daty: porozumienia o wycofaniu wojsk radzieckich z Polski (1991 r.)
- przedstawia okoliczności wycofania wojsk radzieckich z Polski
- zna daty: powstania Układu Ogólnego w sprawie Taryf Celnych i Handlu (1994 r.), Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu (1994 r.), założenia Organizacji Państw Amerykańskich (1948 r.), powstania Wspólnego Rynku Południa (1991 r.), powstania Organizacji Jedności Afrykańskiej (1963 r.), powstania Unii Afrykańskiej (2002 r.), powstania Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (1989 r.), powstania Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (1961 r.), powstania Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (1967 r.)
- identyfikuje postacie: Denga Xiaopinga
- porównuje gospodarki bloku wschodniego i państw zachodnich
- zna daty: ogłoszenia niepodległości przez Czarnogórę (2006 r.), ogłoszenia niepodległości przez Kosowo (2008 r.)
- przedstawia dążenia separatystyczne w Europie Środkowo-Wschodniej
- omawia przykłady współczesnych konfliktów zbrojnych
- ocenia wpływ II wojny światowej na przemiany społeczne i polityczne powojennego świata
- ocenia, jakie realne zagrożenia dla świata niósł za sobą wyścig zbrojeń realizowany przez supermocarstwa
- ocenia polityczny wydzźwięk blokady Berlina w 1948 r.
- ocenia postawy Polaków wobec nowej władzy
- ocenia relacje między państwem a Kościołem katolickim w okresie stalinowskim
- ocenia okres stalinizmu w Polsce
- ocenia proces dekolonizacji i jego wpływ na sytuację geopolityczną na świecie
- ocenia interwencję USA w Wietnamie
- ocenia inwazję wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację
- ocenia wpływ kryzysów w państwach bloku wschodniego na sytuację Europy Środkowo-Wschodniej
- ocenia, na przykładzie ropy naftowej, rolę surowców strategicznych we współczesnym świecie
- ocenia wpływ konfliktów izraelsko-arabskich na sytuację geopolityczną w regionie i na świecie
- ocenia przemiany społeczne i kulturowe lat 60. i 70.
- ocenia zmiany roli kobiet w życiu społeczeństw zachodnich
- ocenia stosunek państw i społeczeństw do działalności organizacji terrorystycznych
- ocenia reakcję władz na wystąpienia robotnicze w 1956 i 1970 r.
- ocenia postawę władz PRL wobec Kościoła Katolickiego
- ocenia okres rządów E. Gierka
- ocenia rolę Kościoła katolickiego i Jana Pawła II w przemianach społeczno-politycznych w Polsce
- ocenia polityczne, społeczne i gospodarcze skutki Jesieni Narodów
- ocenia wpływ powstania NSZZ „Solidarność” na demokratyzację społeczeństwa i państwa
- ocenia postawy Polaków wobec wprowadzenia stanu wojennego
- ocenia postawy Polaków w okresie przemian politycznych w 1989 r.

- ocenia postanowienia Okrągłego Stołu
- ocenia rządy M. Thatcher i wyjaśnia określenie „Żelazna dama”
- ocenia perspektywy zagrożenia pokoju we współczesnym świecie
- charakteryzuje podstawowe formy życia społecznego,
- wyjaśnia, kiedy zbiorowość społeczna może przekształcić się w grupę społeczną,
- podaje sposoby zaspokajania potrzeb człowieka,
- wyjaśnia pojęcie system aksjologiczny,
- porównuje, na podstawie źródeł, wartości afirmowane w różnych grupach/ warstwach społeczeństwa polskiego,
- wyjaśnia, odwołując się do przykładów, funkcjonowanie podstawowych zasad życia społecznego,
- porównuje różne formy sprawowania kontroli społecznej,
- wymienia konsekwencje nieprzestrzegania podstawowych zasad życia społecznego,
- analizuje czynniki ułatwiające i utrudniające funkcjonowanie w grupie,
- wymienia kryteria klasyfikacji grup społecznych,
- porównuje rodzaje więzi łączących ludzi tworzących różne grupy społeczne,
- wymienia czynniki sprzyjające spójności grup społecznych,
- wyjaśnia, dlaczego funkcjonowanie w grupach społecznych sprzyja zaspokajaniu potrzeb człowieka,
- przedstawia pozytywne i negatywne aspekty postawy konformistycznej,
- porównuje postawy i zachowania charakterystyczne dla poszczególnych ról społecznych,
- rozpoznaje konflikty wynikające z pełnienia różnych ról społecznych,
- podaje przykłady konsekwencji konfliktu ról społecznych,
- przedstawia sposoby zapobiegania powstawaniu konfliktu ról społecznych,
- wyjaśnia znaczenie procesu socjalizacji dla prawidłowego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie,
- przedstawia skutki zaburzeń/błędów w przebiegu procesu socjalizacji,
- porównuje socjalizację pierwotną i socjalizację wtórną,
- porównuje wpływ różnych grup społecznych na proces socjalizacji,
- przedstawia instytucje i mechanizmy sprzyjające procesowi socjalizacji,
- analizuje przepisy Konstytucji RP w odniesieniu do procesu socjalizacji pierwotnej,
- omawia zasady zawierania małżeństwa w prawie polskim,
- analizuje przepisy Konstytucji RP w odniesieniu do rodziny,
- porównuje różne modele funkcjonowania rodzin i różne typy rodzin występujące we współczesnym społeczeństwie polskim,
- wymienia cechy rodziny tradycyjnej,
- przedstawia podstawowe kierunki zmian zachodzące w rodzinach europejskich na przestrzeni dziejów,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania rodziny we współczesnym świecie,
- wyjaśnia mechanizm powstawania negatywnych zjawisk społecznych: uprzedzenie, stygmatyzacja i dyskryminacja,
- uzasadnia konieczność przeciwdziałania stygmatyzacji i stereotypizacji,
- wyjaśnia różnicę pomiędzy pojęciami: stygmatyzacja i stereotypizacja,
- wymienia przyczyny i skutki negatywnych postaw wobec obcych,
- analizuje różnice w sposobie postrzegania swoich i obcych,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące problemu dyskryminacji, stygmatyzacji, stereotypizacji, postrzegania swoich i obcych,
- wyjaśnia różnicę pomiędzy pojęciami: tolerancja i akceptacja,
- podaje sposoby ograniczania czynników wywołujących konflikty społeczne,
- porównuje [wskazuje pozytywne i negatywne aspekty] różne postawy wobec konfliktu,
- wymienia zasady prawidłowo prowadzonej negocjacji,
- uzasadnia konieczność postawy tolerancji,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące postaw wobec konfliktów i zjawiska tolerancji,
- porównuje różne typy społeczeństw,
- omawia wpływ przemian gospodarczych na cechy społeczeństw,

- wyjaśnia istotę cech współczesnego społeczeństwa [otwarte, informacyjne, konsumpcyjne, masowe],
- wymienia zjawiska cywilizacyjne mające wpływ na cechy współczesnego społeczeństwa postindustrialnego,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące współczesnego społeczeństwa,
- odszukuje i prezentuje informacje na temat funkcjonowania wybranej organizacji trzeciego sektora,
- porównuje sposób zakładania i funkcjonowania fundacji i stowarzyszenia w Polsce,
- wymienia cechy charakterystyczne organizacji pożytku publicznego,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące organizacji trzeciego sektora i funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego,
- omawia podstawy prawne wolności religii i sumienia w Polsce,
- wyjaśnia znaczenie pojęcia: agnostyk,
- wyjaśnia różnicę pomiędzy pojęciami: religia i wyznanie,
- wymienia główne ośrodki kultu właściwe dla największych kościołów i związków wyznaniowych w Polsce,
- analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do relacji państwa i kościołów/związków wyznaniowych,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące znaczenia religii / form religijności wśród mieszkańców Polski,
- wyjaśnia główne funkcje i formy aktywności partii politycznych,
- wyjaśnia źródła podziału i cechy współczesnych partii lewicowych, centrowych i prawicowych,
- analizuje cechy, programy, pozycję głównych partii politycznych obecnych na polskiej scenie politycznej,
- porównuje partię polityczną z organizacją pozarządową; analizuje przepisy Konstytucji RP odnoszące się do zasad funkcjonowania partii politycznych,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące funkcjonowania partii politycznych w Polsce / we współczesnych społeczeństwach demokratycznych,
- wyjaśnia mechanizm działania społecznego dowodu słuszności,
- analizuje sposób przeprowadzania badania opinii publicznej,
- wyjaśnia rolę internetu we współczesnych kampaniach wyborczych,
- analizuje wybrane elementy kampanii wyborczej, w tym hasła wyborcze i memy internetowe, pod kątem skuteczności, atrakcyjności i zgodności z programem partii politycznej,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące kampanii wyborczych i sondaży przedwyborczych,
- porównuje wyniki sondaży przedwyborczych z wynikami wyborów,
- podaje przykłady nieetycznego wykorzystania mediów społecznościowych w kampaniach wyborczych,
- uzasadnia konieczność niezależności mediów w państwie demokratycznym,
- wyjaśnia, na czym polega zjawisko mediatyzacji polityki i polityzacji mediów,
- wyjaśnia pojęcie indoktrynacja,
- wymienia najpopularniejsze tytuły prasowe, domeny internetowe, stacje telewizyjne i radiowe we współczesnej Polsce,
- przedstawia rolę mediów społecznościowych,
- dostrzega przypadki nieetycznego zachowania mediów i dziennikarzy,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące roli i sposobu funkcjonowania środków masowego przekazu,
- wyjaśnia różnicę pomiędzy perswazją a manipulacją; analizuje różnorodne przekazy medialne pod kątem zastosowanych środków perswazji i manipulacji,
- wymienia przyczyny i skutki fake newsów, oraz komunikatów niepełnych i nierzetelnych w mediach,
- uzasadnia konieczność przeciwdziałania zjawisku korupcji i innym rodzajom patologii w życiu publicznym,
- wyjaśnia przyczyny i podaje skutki patologii w życiu publicznym,
- rozpoznaje przypadki patologii w życiu publicznym,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące patologii w życiu publicznym,
- posługuje się nazwami poszczególnych części jednostki redakcyjnej tekstu Konstytucji,

- wyjaśnia znaczenie poszczególnych konstytucyjnych zasad ustroju RP,
- analizuje treść preambuły Konstytucji RP,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące Konstytucji RP,
- określa główne zasady przeprowadzania referendum ogólnokrajowych i lokalnych w Polsce,
- analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące zasad przeprowadzania: referendum ogólnokrajowego i referendum lokalnego w Polsce, wyborów do Senatu i Sejmu RP; wyborów do organów samorządu terytorialnego,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące: poziomu partycypacji obywatelskiej we współczesnej Polsce, wyborów do Sejmu i Senatu RP; wyborów do organów samorządu terytorialnego,
- wyjaśnia główne zasady większościowego i proporcjonalnego systemu wyborczego,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące różnorodnych form demokracji,
- analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące: kompetencji Sejmu i Senatu RP, kompetencji Zgromadzenia Narodowego, zasad skrócenia kadencji Sejmu, immunitetu poselskiego,
- wymienia główne kompetencje Zgromadzenia Narodowego,
- wymienia główne zasady skrócenia kadencji Sejmu RP,
- postępuje się w praktyce zasadami określającymi większość zwykłą, bezwzględną i kwalifikowaną,
- porównuje immunitet formalny i materialny,
- charakteryzuje główne organy Sejmu i Senatu RP,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące Sejmu i Senatu RP,
- charakteryzuje główne funkcje / uprawnienia prezydenta RP,
- analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące kadencji Prezydenta RP i sytuacji, gdy Prezydent RP nie może sprawować swojej funkcji, funkcji / uprawnień Prezydenta RP,
- omawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej Prezydenta RP,
- wyjaśnia znaczenie zasady kontrasygnaty,
- wyjaśnia znaczenie pojęcia: prerogatywy,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące Prezydenta RP,
- analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące sposobów powoływania Rady Ministrów, kompetencji Rady Ministrów, odpowiedzialności politycznej Rady Ministrów i poszczególnych jej członków, odpowiedzialności konstytucyjnej członków Rady Ministrów,
- wymienia sytuacje, w których Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów,
- porównuje sposoby powoływania Rady Ministrów RP [procedura I, II i III],
- wyjaśnia zasady uchwalania konstruktywnego wotum nieufności,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące rady Ministrów RP,
- przedstawia zadania sądów powszechnych w Polsce,
- wyjaśnia konstytucyjne zasady działania sądów w Polsce,
- analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące struktury władzy sądowniczej, zadań organów władzy sądowniczej, niezawisłości sędziów, zadań i struktury Sądu Najwyższego,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące władzy sądowniczej w Polsce,
- przedstawia pozycję ustrojową Najwyższej Izby Kontroli,
- wymienia podmioty kontrolowane przez NIK i określa zakres przeprowadzanych kontroli,
- omawia skład Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu,
- wyjaśnia zasady sporządzania indywidualnej skargi konstytucyjnej,
- analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące struktury, zadań i trybu działania NIK, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu, prokuratury, IPN, Rzecznika Praw Obywatelskich,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące instytucji strzegących praworządności w Polsce,
- charakteryzuje poszczególne rodzaje zadań samorządu terytorialnego,
- charakteryzuje organy samorządu terytorialnego w powiecie i województwie,
- wyjaśnia działanie zasady pomocniczości w strukturach samorządu terytorialnego,
- przedstawia ogólne zasady działania form bezpośredniego udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji samorządowych: budżet obywatelski, obywatelska inicjatywa uchwałodawcza,

- analizuje przepisy Konstytucji RP i ustaw dotyczące struktury, zadań i trybu działania organów samorządu terytorialnego,
- analizuje różnorodne materiały źródłowe dotyczące samorządu terytorialnego w Polsce.
- porównuje podstawowe formy życia społecznego,
- analizuje konsekwencje braku zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka z różnych perspektyw: np. jednostki i społeczeństwa, polityki i kultury,
- omawia czynniki sprzyjające osłabieniu społecznego systemu aksjologicznego oraz konsekwencje tego zjawiska,
- wyjaśnia mechanizmy powstawania i konsekwencje negatywnych zjawisk społecznych, np. znieczulicy,
- wymienia problemy związane z klasyfikacją grup społecznych,
- na wybranych przykładach analizuje wpływ różnorodnych czynników na spójność grup społecznych,
- wyjaśnia mechanizmy powstawania konfliktu ról społecznych,
- wyjaśnia konsekwencje wynikające z konfliktu ról społecznych,
- dostrzega zmienność i ciągłość w postrzeganiu ról społecznych,
- ocenia [z różnych perspektyw] sposoby zapobiegania powstawaniu konfliktu ról społecznych,
- przedstawia konsekwencje postawy konformistycznej i nonkonformistycznej dla jednostki i społeczeństwa,
- przygotowuje i prezentuje argumenty w dyskusji: Współczesna młodzież – karierowicze czy buntownicy?,
- przedstawia zależności pomiędzy procesem socjalizacji a poszczególnymi fazami rozwojowymi dziecka/człowieka,
- wymienia zjawiska cywilizacyjne mające wpływ na proces socjalizacji we współczesnym społeczeństwie polskim,
- omawia wpływ agresji na przebieg procesu socjalizacji,
- przedstawia wpływ procesów cywilizacyjnych na funkcjonowanie rodzin we współczesnym świecie,
- przedstawia pozytywne i negatywne aspekty odchodzenia od tradycyjnego modelu funkcjonowania rodziny,
- analizuje wybrane problemy funkcjonowania rodziny we współczesnej Polsce [przyczyny, przejawy, skutki],
- ocenia, z różnych perspektyw, wybrane kampanie społeczne dotyczące przeciwdziałania negatywnym postawom społecznym,
- analizuje przykłady negatywnych postaw wobec obcych, stygmatyzacji i stereotypizacji występujących w społeczeństwie polskim [przyczyny, przejawy, skutki],
- buduje argumenty i kontrargumenty w sporach dotyczących tolerancji,
- uzasadnia dobór sposobu rozwiązywania konfliktu w zależności od rodzaju/cech konfliktu i uczestniczących w nim stron,
- przedstawia szanse, zagrożenia i wyzwania stojące przed współczesnym społeczeństwem postindustrialnym,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat współczesnego społeczeństwa postindustrialnego,
- analizuje znaczenie funkcjonowania organizacji trzeciego sektora życia publicznego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego,
- wyjaśnia znaczenie społeczeństwa obywatelskiego dla prawidłowego funkcjonowania demokracji we współczesnych państwach, w tym w Polsce,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie,
- kondycji społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej Polsce,
- różnicuje kościoły i związki wyznaniowe w Polsce zgodnie z prawną podstawą ich funkcjonowania,
- określa pozycję prawną Kościoła katolickiego w Polsce [konkordat],
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat sposobów finansowania partii politycznych w Polsce,
- dokonuje krytycznej analizy współczesnych podziałów politycznych w Polsce,

- porównuje strategie wybranych partii politycznych w ostatnich kampaniach wyborczych,
- analizuje wpływ sondaży przedwyborczych na wynik kampanii wyborczej/wynik wyborów,
- wyjaśnia przyczyny różnic pomiędzy wynikami uzyskanymi przez poszczególne ugrupowania polityczne w wyborach a sondażach przedwyborczych,
- wyjaśnia, z czego wynika i jakie ma konsekwencje zjawisko mediatyzacji polityki i polityzacji mediów,
- omawia zjawisko cenzury i walki z cenzurą w czasach PRL-u,
- wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki nieetycznego zachowania mediów i dziennikarzy,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. kryzysu dziennikarstwa we współczesnym świecie/Polsce,
- przeprowadza krytyczną analizę wybranego przekazu medialnego,
- uzasadnia konieczność walki z nierzetelnością przekazów medialnych,
- wyjaśnia różnicę pomiędzy demagogią a populizmem,
- analizuje wybrane rozwiązania prawne pod kątem ich etyczności i skuteczności w walce z patologiami życia publicznego,
- wyjaśnia, czego dotyczyły i z czego wynikały nowelizacje obowiązującej Konstytucji RP,
- uzasadnia znaczenie poszczególnych konstytucyjnych zasad ustroju RP dla funkcjonowania państwa demokratycznego,
- wyjaśnia znaczenie demokracji bezpośredniej we współczesnej Polsce,
- porównuje większościowy i proporcjonalny system wyborczy,
- porównuje zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP, wyborów do poszczególnych organów samorządu terytorialnego,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. wprowadzenia jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach do Sejmu w Polsce,
- porównuje pozycję ustrojową Sejmu i Senatu RP wyjaśnia, na czym polega asymetryczność polskiego parlamentaryzmu,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. wprowadzenia w Polsce systemu unikameralnego,
- wyjaśnia rolę zasady kontrasygnaty,
- określa rolę prerogatyw dla pozycji ustrojowej Prezydenta RP,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. konieczności wzmocnienia pozycji ustrojowej Prezydenta RP,
- analizuje pozycję ustrojową Rady Ministrów,
- wyjaśnia ustrojową rolę Prezesa Rady Ministrów,
- omawia znaczenie konstruktywnego wotum nieufności,
- wyjaśnia różnicę pomiędzy administracją zespoloną i niezespoloną,
- wyjaśnia znaczenie Sądu Najwyższego dla funkcjonowania państwa demokratycznego,
- przedstawia konstytucyjne gwarancje niezawisłości sędziów,
- wyjaśnia znaczenie zasady niezależności sądów i niezawisłości sędziów dla funkcjonowania państwa demokratycznego,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. roli ławników w sądach powszechnych,
- omawia tryb działania Trybunału Konstytucyjnego,
- wyjaśnia znaczenie Trybunału Stanu i Trybunału Konstytucyjnego dla funkcjonowania państwa demokratycznego,
- porównuje rolę prokuratora generalnego i prokuratora krajowego,
- przedstawia cechy charakterystyczne, zadania i strukturę miast na prawach powiatu,
- ocenia działalność samorządu terytorialnego w Polsce,
- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat partycypacji obywatelskiej na poziomie lokalnym w Polsce / w swojej gminie.
- opracowuje i analizuje ankiety dotyczące, np. funkcjonowania człowieka w różnych formach życia społecznego, poziomu zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka i konsekwencji z tym związanych,
- wyjaśnia różnice w postrzeganiu postaw i zachowań charakterystycznych dla różnych ról społecznych w odmiennych kręgach cywilizacyjnych oraz dawniej i dzisiaj,

- przygotowuje i przeprowadza na forum społeczności klasowej/szkolnej dyskusję na zaproponowany temat, dotyczący funkcjonowania współczesnej młodzieży w grupach społecznych i pełnionych przez nią ról społecznych,
- przygotowuje prezentację dotyczącą trudności socjalizacyjnych występujących w społeczeństwie nowoczesnym, np. współczesnym społeczeństwie polskim,
- analizuje przykłady niepowodzeń socjalizacyjnych [przyczyny, skutki],
- przygotowuje i przeprowadza forum społeczności klasowej/szkolnej debatę/dyskusję dotyczącą, np. problemu kryzysu współczesnej rodziny,
- przygotowuje ankietę, oraz wizualizuje i analizuje jej wyniki, dotyczącą, np. poglądów rówieśników na temat typów oraz funkcji rodziny we współczesnym świecie,
- przygotowuje i przeprowadza na forum społeczności klasowej/szkolnej, kampanię społeczną na rzecz przeciwdziałania wybranym, negatywnym postawom wobec obcych,
- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje dotyczące negatywnych postaw wobec obcych we współczesnej Polsce, w tym stereotypizacji i stygmatyzacji,
- stosuje/analizuje/ przedstawia metody kreatywnego rozwiązywania problemów, np. sytuacji konfliktowych, w sytuacjach nietypowych,
- przygotowuje i przeprowadza, forum społeczności klasowej/szkolnej, kampanię społeczną na rzecz tolerancji,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą szans, zagrożeń i wyzwań stojących przed współczesnymi społeczeństwami postindustrialnymi / współczesną młodzieżą,
- gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych współczesnych społeczeństw: zbieracko- łowieckich, nomadycznych, rolniczych,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, kampanię społeczną na rzecz popularyzacji wybranej organizacji pozarządowej,
- aktywnie działa w jednej z organizacji pozarządowych,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie,
- kondycji społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej Polsce. przygotowuje i przedstawia prezentację dotyczącą wybranego kościoła/ związku wyznaniowego w Polsce,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. sposobów finansowania partii politycznych w Polsce,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. zasad, które powinny być przestrzegane w kampaniach wyborczych w państwie demokratycznym,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, badanie opinii publicznej dotyczące, np. preferencji politycznych młodych wyborców,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. kryzysu dziennikarstwa we współczesnym świecie/Polsce,
- porównuje wybrane środki masowego przekazu, np. tytuły prasowe, media społecznościowe, stacje radiowe i telewizyjne [sposób finansowania, odbiorcy, program, prezentowane postawy i wartości],
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, kampanię społeczną na rzecz świadomego korzystania z mediów,
- przygotowuje prezentację multimedialną na temat jednego z ruchów społecznych, działających dawniej lub współcześnie, wyrażających sprzeciw wobec patologii w życiu publicznym,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, kampanię społeczną na rzecz konieczności przeciwdziałania patologiom życia publicznego,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, badanie opinii publicznej dotyczące, np. znajomości konstytucyjnych zasad ustroju RP,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, kampanię społeczną na rzecz konieczności zwiększenia poziomu partycypacji obywatelskiej w Polsce,
- dokonuje krytycznej analizy referendum ogólnokrajowych przeprowadzonych w Polsce po 1989 roku,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą,

- np. wprowadzenia w wyborach do Sejmu w Polsce jednomandatowych okręgów wyborczych,
- przygotowuje prezentację na temat wpływu konsultacji publicznych na kształtowanie prawa w Rzeczypospolitej Polskiej,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. wprowadzenia w Polsce systemu unikameralnego,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. konieczności wzmocnienia pozycji ustrojowej Prezydenta RP,
- przygotowuje prezentację na temat funkcji i zakresu działania poszczególnych ministrów wchodzących w skład Rady Ministrów RP,
- przygotowuje prezentację na temat struktury i zadań wybranego sądu powszechnego,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. roli ławników w sądach powszechnych,
- przygotowuje prezentację na temat, np. zakresu i wyników wybranej kontroli przeprowadzonej przez NIK, zadań i aktywności Rzecznika Praw Dziecka, kryzysu wokół Trybunału Konstytucyjnego w Polsce,
- prezentuje strukturę budżetu swojej gminy [źródła dochodu, wydatki, sposób uchwalania i kontrolowania],
- przygotowuje / organizuje wycieczkę edukacyjną do urzędu gminy, na terenie której znajduje się szkoła,
- prezentuje zasady działania budżetu obywatelskiego/ partycypacyjnego w swojej gminie,
- przygotowuje propozycję wniosku do budżetu partycypacyjnego swojej gminy,
- przygotowuje folder promujący pracę wybranego organu samorządowego na poziomie powiatu lub województwa,
- przygotowuje i przeprowadza, na forum społeczności klasowej/szkolnej, debatę/dyskusję dotyczącą, np. partycypacji obywatelskiej na poziomie lokalnym w Polsce / w swojej gminie.

KLASA II

Wymagania podstawowe (ocena dopuszczająca i dostateczna)

Uczeń:

- podaje przykłady norm społecznych,
- podaje przykłady aktów prawnych,
- wymienia konsekwencje naruszania norm społecznych, w tym norm prawnych,
- wymienia organy władzy uczestniczące w procesie stanowienia prawa w Polsce,
- podaje źródła prawa stanowionego obowiązującego w Polsce,
- wyjaśnia, na czym polega nadrzędna rola konstytucji w Polsce,
- wymienia dzienniki urzędowe [Dziennik Urzędowy, Monitor Polski],
- podaje przykłady organów i instytucji udzielających porad prawnych,
- rozpoznaje działania typowe dla następujących zawodów prawniczych: adwokatów, radców prawnych, notariuszy,
- podaje przykłady spraw, których może dotyczyć informacja publiczna,
- podaje przykłady instytucji zobowiązanych do udzielania informacji publicznej,
- odszukuje informacje publiczne dotyczące nieskomplikowanych spraw wskazanych przez nauczyciela,
- podaje przykłady praw i wolności człowieka uwzględnionych w Konstytucji RP,
- podaje przykłady praktycznej realizacji praw i wolności człowieka wymienionych w Konstytucji RP,
- podaje przykłady praw przysługujących w Polsce mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom postępującym się językiem regionalnym,
- podaje przykłady konstytucyjnych środków ochrony praw człowieka w Polsce,
- wymienia przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich,
- podaje przykłady działających w Polsce organizacji, których celem jest obrona praw człowieka,
- wymienia instytucje tworzące strasburski system praw człowieka [Rada Europy, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejski Trybunał Praw Człowieka],
- podaje przykłady łamania praw człowieka,

- wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka,
- rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne,
- definiuje podstawowe pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba fizyczna, powód i pozwany, testament],
- wymienia podstawowe formy nabycia własności,
- wymienia strony postępowania cywilnego i wskazuje przysługujące im prawa,
- rozpoznaje podstawowe zasady obowiązujące w postępowaniu cywilnym,
- wymienia elementy konstytucyjnej definicji małżeństwa,
- podaje skutki prawne zawarcia małżeństwa,
- wymienia prawa i obowiązki rodziców i dzieci,
- właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa karnego [oskarżyciel, oskarżony, przestępstwo, wykroczenie, apelacja],
- wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności],
- wymienia etapy postępowania karnego i jego uczestników,
- wskazuje dziedziny życia publicznego regulowane przez prawo administracyjne,
- wymienia podstawowe elementy decyzji administracyjnej,
- wymienia środki zaskarżenia decyzji administracyjnej,
- wymienia podstawowe prawa przysługujące obywatelom polskim w zakresie opieki społecznej i zdrowotnej,
- wymienia instytucje kierujące systemem ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz służbą zdrowia [KRUS, ZUS, NFZ],
- rozróżnia ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe,
- podaje podstawowe zasady korzystania z publicznej opieki zdrowotnej,
- wymienia problemy społeczne, z którymi boryka się państwo polskie,
- wymienia podstawowe zasady funkcjonowania systemu opieki społecznej w Polsce,
- wymienia podstawowe przyczyny bezrobocia,
- podaje podstawowe informacje dotyczące systemu szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego,
- podaje przykłady podmiotów międzynarodowego prawa publicznego,
- wymienia przykładowe zasady międzynarodowego prawa publicznego,
- podaje przykłady zjawisk wynikających z procesu globalizacji,
- podaje przykłady pozytywnych i negatywnych aspektów procesu globalizacji,
- podaje przykłady współczesnych konfliktów międzynarodowych,
- wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów etnicznych,
- podaje cechy współczesnego terroryzmu,
- podaje cele i zasady funkcjonowania ONZ,
- wymienia przykłady działań ONZ na rzecz pokoju na świecie, w tym wybrane misje pokojowe,
- rozpoznaje główne zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej,
- wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej,
- podaje korzyści wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej dla polskich obywateli,
- podaje rok wstąpienia Polski do Unii Europejskiej,
- wymienia główne cele i zadania NATO,
- podaje rok wstąpienia Polski do NATO,
- rozpoznaje zadania ambasadorów i konsulów.
- wyjaśnia znaczenie terminu „norma społeczna”,
- wymienia typy norm społecznych,
- podaje przykłady różnych typów norm społecznych,
- wyjaśnia, czym się różnią normy prawne od innych typów norm społecznych,
- przyporządkowuje do poszczególnych typów norm odpowiednie kategorie oceny zachowania,
- wymienia cechy norm prawnych,
- uzasadnia konieczność przestrzegania norm prawnych,

- wymienia pozytywne aspekty poznawania prawa,
- wyjaśnia znaczenie zasady „nieznajomość prawa szkodzi”,
- przedstawia zasięg terytorialny i podmiotowy obowiązującego w Polsce prawa,
- wyjaśnia, jak należy rozumieć zasadę „prawo nie działa wstecz”,
- odszukuje konkretne źródła prawa w dziennikach urzędowych,
- przedstawia hierarchię źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce,
- wyjaśnia, na czym polega szczególna moc Konstytucji RP,
- wymienia podstawowe etapy procesu legislacyjnego w Polsce i uczestniczące w nim podmioty,
- wymienia podstawowe rodzaje prawa,
- podaje przykłady spraw regulowanych przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne,
- wyszukuje informacje na temat dostępnych możliwości uzyskania porady prawnej w sytuacjach typowych,
- podaje, jaki jest zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy,
- wyjaśnia, na czym polega prawo do uzyskania informacji publicznej,
- wskazuje podmioty mogące ubiegać się o uzyskanie informacji publicznej,
- wyjaśnia, jakie sprawy obywatel może załatwić dzięki dostępowi do informacji publicznej,
- odszukuje proste informacje publiczne, korzystając z usług e-administracji,
- wymienia przykładowe informacje udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej,
- pisze przykładowy wniosek o udzielenie informacji publicznej,
- wymienia zasady ogólne dotyczące ochrony praw człowieka wymienionych w Konstytucji RP,
- wymienia prawa człowieka przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym,
- wymienia konstytucyjne środki ochrony praw człowieka w Polsce,
- wyjaśnia, na czym polega prawo do: sądu, zaskarżenia, wynagrodzenia za szkodę, złożenia skargi konstytucyjnej, wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich,
- wymienia przykładowe formy działalności Rzecznika Praw Obywatelskich,
- pisze przykładową skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich,
- wymienia podstawowe elementy procedury składania skargi konstytucyjnej,
- omawia zakres i formy działalności wybranej organizacji broniącej praw człowieka,
- przedstawia okoliczności historyczne, które miały wpływ na powstanie systemów ochrony praw człowieka,
- podaje podstawowe informacje na temat Powszechnej deklaracji praw człowieka,
- prezentuje podstawowe informacje na temat strasburskiego systemu praw człowieka [Rada Europy, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejski Trybunał Praw Człowieka],
- wymienia podstawowe zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu,
- wymienia formy łamania praw człowieka i ilustruje je odpowiednimi przykładami,
- rozpoznaje przypadki naruszeń praw człowieka opisane w tekstach publicystycznych,
- wymienia przyczyny łamania praw człowieka,
- wskazuje i charakteryzuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka, w tym w państwach demokratycznych,
- porównuje skalę łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych,
- podaje przykłady norm z prawa cywilnego,
- wyjaśnia, czym się różni zdolność prawna od zdolności do czynności prawnych,
- wymienia podstawowe cechy prawa cywilnego,
- właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa cywilnego [zobowiązanie, prawa majątkowe, prawa osobiste, przedstawicielstwo ustawowe, pełnomocnictwo, zobowiązanie, rzecz, własność, spadek, zachowek, dziedziczenie ustawowe], a także rozpoznaje przepisy prawne, w których pojęcia te zostały zdefiniowane,
- podaje przykłady praw majątkowych i praw osobistych,
- wymienia uprawnienia właściciela rzeczy,

- podaje podstawowe zasady dziedziczenia testamentowego,
- pisze przykładowy pozew cywilny,
- przedstawia przebieg postępowania cywilnego,
- wymienia przeszkody prawne uniemożliwiające zawarcie małżeństwa oraz możliwe powody unieważnienia związku małżeńskiego,
- właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa rodzinnego [małżeństwo, wspólnota majątkowa, obowiązek alimentacyjny],
- pisze przykładowy wniosek alimentacyjny,
- wyjaśnia, na czym polega różnica między Kodeksem karnym a Kodeksem postępowania karnego,
- rozpoznaje zastosowanie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności] w przepisach prawnych i wyjaśnia konsekwencje łamania tych reguł,
- wymienia strony postępowania karnego [przygotowawczego i procesowego] oraz przysługujące im prawa,
- wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa,
- podaje podstawowe zasady regulujące prowadzenie rozprawy w procesie karnym,
- pisze przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa,
- właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa administracyjnego [administracja publiczna, organ administracji publicznej, akt administracyjny],
- wymienia podstawowe cechy prawa administracyjnego,
- wymienia etapy postępowania administracyjnego oraz biorące w nim udział podmioty [i innych jego uczestników],
- krótko charakteryzuje środki zaskarżenia decyzji administracyjnej,
- pisze przykładowe odwołanie od decyzji administracyjnej,
- wymienia zadania sądów administracyjnych,
- wymienia główne zasady i cele funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych,
- przedstawia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce,
- odczytuje z różnych źródeł informacji [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące stanu wiedzy Polaków na temat funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych,
- wymienia rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce,
- wymienia zadania: Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Narodowego Funduszu Zdrowia,
- wymienia przykłady wykluczenia społecznego oraz wskazuje jego konsekwencje,
- podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego,
- odczytuje z różnych źródeł informacji [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące poziomu i zasięgu bezrobocia oraz wykluczenia społecznego w Polsce,
- przedstawia strukturę szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego,
- wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić swoje kwalifikacje zawodowe,
- wymienia formy dwustronnych stosunków międzynarodowych,
- podaje cechy współczesnych stosunków międzynarodowych,
- wyjaśnia, czym jest międzynarodowe prawo publiczne,
- wymienia podmioty międzynarodowego prawa publicznego,
- wyjaśnia znaczenie zasad międzynarodowego prawa publicznego [zasady suwerenności, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, nieingerowania w sprawy wewnętrzne państwa, samostanowienia narodów, pokojowego rozstrzygania sporów, powstrzymywania się od groźby użycia siły lub jej rzeczywistego użycia],
- wymienia podstawowe aspekty procesu globalizacji,
- podaje przykłady zjawisk świadczących o globalizacji w wymiarach politycznym, ekologicznym, ekonomicznym, komunikacyjnym i kulturowym,
- wymienia skutki globalizacji w polityce, kulturze i życiu społecznym,
- podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których działalność ma istotny wpływ na proces globalizacji,
- wymienia przyczyny, konsekwencje i formy konfliktów etnicznych,

- podaje przykłady współczesnych konfliktów etnicznych na obszarze Unii Europejskiej,
- właściwie posługuje się terminami „migracje”, „uchodźcy”, „asymilacja”, „grupa etniczna”, „integracja”,
- podaje przykłady działań o charakterze terrorystycznym,
- wymienia główne współczesne organizacje terrorystyczne,
- wymienia metody walki ze współczesnym terroryzmem,
- przedstawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych,
- podaje podstawowe informacje na temat Karty Narodów Zjednoczonych,
- wymienia główne organy ONZ i podaje, jakie są ich zadania,
- podaje przykłady wyspecjalizowanych organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych,
- przedstawia podstawowe uwarunkowania mające wpływ na proces integracji europejskiej,
- wymienia państwa należące współcześnie do Unii Europejskiej i wskazuje je na mapie,
- wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej,
- wymienia prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej,
- wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej [Komisję Europejską, Radę Europejską, Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej i Trybunał Sprawiedliwości UE],
- omawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego,
- wymienia główne organy NATO,
- wymienia państwa należące do NATO i wskazuje je na mapie,
- właściwie posługuje się terminami „polityka zagraniczna”, „racja stanu”, „dyplomacja publiczna”, „misja dyplomatyczna”,
- wymienia sprawy, które obywatel polski może załatwić w konsulatach.

Wymagania rozszerzające (ocena dobra, bardzo dobra i celująca)

Uczeń:

- podaje przepis Konstytucji RP, z którego wynika obowiązek wskazywania podstawy prawnej,
- właściwie posługuje się oznaczeniami jednostek redakcyjnych aktu normatywnego,
- wyjaśnia, jakie mogą być konsekwencje łamania zasady „nieznajomość prawa szkodzi”,
- odczytuje z różnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela, plakat] informacje na temat poziomu wiedzy o prawie wśród pełnoletnich Polaków,
- porównuje źródła prawa stanowionego w Polsce – z uwzględnieniem zakresu ich obowiązywania i miejsca zajmowanego przez nie w hierarchii,
- wyjaśnia znaczenie terminu *vacatio legis*,
- uzasadnia konieczność stosowania zasady „prawo nie działa wstecz”,
- wyjaśnia, jakie są zasady działania Internetowego Systemu Aktów Prawnych,
- interpretuje konstytucyjne zapisy dotyczące procesu legislacyjnego w Polsce,
- wyjaśnia, jakie są konsekwencje łamania zasady „prawo nie działa wstecz”,
- przedstawia zasady działania Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego,
- odszukuje informacje na temat działalności organizacji i instytucji udzielających pomocy prawnej w nietypowych sytuacjach [np. poszukujących ludzi zaginionych],
- wyjaśnia, na czym polega transparentność życia publicznego,
- wyjaśnia, na czym polega działalność organizacji typu *watchdog*, i odszukuje informacje na ich temat,
- charakteryzuje podstawowe sposoby przechowywania i udostępniania informacji publicznej,
- wymienia sytuacje, w których dostęp do informacji publicznej może zostać ograniczony,
- przyporządkowuje konkretne prawa człowieka do odpowiednich kategorii uwzględnionych w Konstytucji RP,
- wymienia konstytucyjne warunki, które muszą zostać spełnione, aby można było ograniczyć korzystanie z praw człowieka,
- analizuje konstytucyjne prawa człowieka z uwzględnieniem koncepcji praw jednostki [prawa człowieka, prawa obywatela],
- analizuje przepisy prawne z Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym,

- analizuje wybrane przypadki łamania praw człowieka, w tym wskazuje, jakie konstytucyjne środki ochrony tych praw były dostępne w omawianych sytuacjach,
- określa zakres działalności i uprawnień Rzecznika Praw Obywatelskich,
- odszukuje informacje na temat celów szczegółowych oraz form działania wybranej organizacji broniącej praw człowieka,
- wyjaśnia, jakie jest znaczenie skargi konstytucyjnej w systemie ochrony praw człowieka w Polsce,
- wymienia państwa należące do Rady Europy i wskazuje je na mapie,
- analizuje przykładowe skargi złożone do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz wybrane wyroki Trybunału,
- wyjaśnia znaczenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dla europejskiego systemu ochrony praw człowieka,
- wymienia warunki dopuszczalności skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu,
- określa skalę łamania praw człowieka w Polsce i na świecie na podstawie zestawień statystycznych oraz raportów organizacji pozarządowych,
- zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym,
- porównuje instytucje przedstawicielstwa ustawowego i pełnomocnictwa,
- wyjaśnia, na czym polega różnica między Kodeksem cywilnym a Kodeksem postępowania cywilnego,
- analizuje proste kazusy dotyczące prawa cywilnego, np. prawa spadkowego,
- analizuje pod kątem poprawności przykładowy pozew cywilny,
- interpretuje wybrane przepisy z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego,
- wyjaśnia, na czym polega unieważnienie małżeństwa i wymienia jego konsekwencje prawne,
- analizuje pod kątem poprawności przykładowy wniosek alimentacyjny,
- analizuje proste kazusy dotyczące prawa rodzinnego,
- analizuje pod kątem poprawności przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa,
- analizuje proste kazusy dotyczące prawa karnego,
- interpretuje wybrane przepisy Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego,
- analizuje pod kątem poprawności: odwołanie od decyzji administracyjnej, zażalenie na postanowienie organów administracyjnych, skargę administracyjną,
- analizuje proste kazusy prawne dotyczące prawa administracyjnego,
- wymienia przesłanki stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej,
- rozpoznaje rodzaje administracji publicznej,
- interpretuje wybrane przepisy z Kodeksu postępowania administracyjnego,
- analizuje proste kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce,
- analizuje informacje na temat tego, w jaki sposób Polacy oceniają funkcjonowanie systemu opieki społecznej i zdrowotnej w Polsce,
- wyjaśnia, jakie uwarunkowania mają wpływ na zjawisko wykluczenia społecznego,
- porównuje różne rodzaje bezrobocia, z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań oraz konsekwencji społecznych, ekonomicznych, politycznych i kulturowych,
- odszukuje i prezentuje informacje na temat działalności urzędu pracy w jego powiecie,
- omawia podstawowe zasady funkcjonowania systemu bolońskiego w szkolnictwie wyższym,
- przedstawia wady i zalety edukacji zdalnej,
- analizuje problemy i uwarunkowania mające wpływ na wybór ścieżki edukacyjnej dokonywany przez młodych ludzi,
- na wybranych przykładach wykazuje złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych,
- wymienia cechy międzynarodowego prawa publicznego,
- na wybranych przykładach analizuje działanie międzynarodowego prawa publicznego,
- wyjaśnia, na czym polega zjawisko określane jako efekt motyla,
- na wybranych przykładach wykazuje współzależności występujące między państwami w środowisku międzynarodowym,

- wyjaśnia znaczenie terminów „czystki etniczne” i „ludobójstwo”,
- charakteryzuje metody walki ze współczesnym terroryzmem,
- charakteryzuje wybrany konflikt etniczny na obszarze Unii Europejskiej,
- na wybranym przykładzie opisuje metody i formy działania współczesnych organizacji terrorystycznych,
- charakteryzuje działalność wybranych agend, organów i organizacji wyspecjalizowanych funkcjonujących w ramach ONZ,
- wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem pierwotnym a prawem wtórnym Unii Europejskiej,
- omawia obszary funkcjonowania Unii Europejskiej,
- odczytuje z różnorodnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące społecznej oceny członkostwa Polski w Unii Europejskiej,
- odczytuje z różnych źródeł [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące oceny: działalności NATO na rzecz światowego pokoju, członkostwa Polski w NATO, wpływu NATO na pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie,
- określa i ocenia rolę Stanów Zjednoczonych Ameryki w strukturach NATO,
- na przykładzie wybranych placówek dyplomatycznych RP przedstawia zadania ambasad i konsulatów,
- wymienia priorytety polskiej polityki zagranicznej,
- wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem w znaczeniu podmiotowym a prawem w rozumieniu przedmiotowym,
- porównuje różne typy norm społecznych, np. z uwzględnieniem źródeł norm,
- analizuje budowę normy prawnej, rozpoznając jej poszczególne elementy,
- wyjaśnia, na czym polega różnica między aktem prawnym a przepisem prawnym,
- wyjaśnia, na czym polega problem „inflacji” prawa w Polsce,
- omawia zasady publikowania źródeł prawa w Polsce,
- analizuje konstytucyjne zapisy dotyczące ratyfikacji umów międzynarodowych,
- omawia hierarchiczny układ źródeł prawa w Polsce, w tym relację między ustawą a ratyfikowaną umową międzynarodową,
- porównuje zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy,
- odszukuje informacje na temat instytucji udzielających pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie,
- określa, jakie jest znaczenie transparentności życia publicznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa demokratycznego,
- analizuje, jak dostęp do informacji publicznej pomaga obywatelom w rozwiązywaniu problemów w konkretnych sytuacjach z życia codziennego,
- porównuje znaczenie pojęć „prawo” i „wolność”,
- wyjaśnia, jakie miejsce zajmują prawa człowieka w Konstytucji RP,
- uzasadnia konieczność ochrony praw przysługujących grupom mniejszościowym, ze szczególnym uwzględnieniem praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym,
- odszukuje i prezentuje informacje na temat praw mniejszości polskiej w wybranych państwach,
- porównuje i ocenia działalność wybranych organizacji broniących praw człowieka w Polsce,
- wymienia negatywne konsekwencje wynikające z przewlekłości postępowań sądowych w Polsce oraz wskazuje główne przyczyny tego problemu,
- analizuje przepisy regulujące zasady korzystania z prawa do: sądu, zaskarżenia, wynagrodzenia za szkodę, złożenia skargi konstytucyjnej,
- omawia strukturę Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu,
- ocenia działalność Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,
- wyszukuje i prezentuje informacje na temat dokonań wybitnych postaci działających na rzecz ochrony praw człowieka, np. laureatów Pokojowej Nagrody Nobla,
- analizuje współczesne zjawiska [polityczne, ekonomiczne, socjalne, kulturowe] zaliczane do przyczyn łamania praw człowieka,
- prezentuje podział prawa cywilnego obowiązujący w Polsce,
- interpretuje wybrane przepisy z Kodeksu cywilnego oraz Kodeksu postępowania cywilnego,

- przedstawia konstrukcję stosunku cywilnoprawnego określanego jako zobowiązanie,
- rozpoznaje typy postępowań cywilnych i je charakteryzuje,
- analizuje spór społeczny dotyczący: instytucji małżeństwa, modelu rodziny, zakresu władzy rodzicielskiej, w tym zajmuje stanowisko wobec omawianego problemu i konstruuje odpowiednie argumenty,
- porównuje przebieg rozpraw [zasady, etapy] prowadzonych w sądzie powszechnym w ramach postępowania cywilnego i postępowania karnego,
- porównuje prawa przysługujące poszczególnym uczestnikom postępowania karnego,
- porównuje różne rodzaje aktów administracyjnych,
- porównuje akty administracyjne z aktami normatywnymi,
- porównuje decyzje administracyjne z postanowieniami administracyjnymi,
- charakteryzuje i porównuje rodzaje postępowań administracyjnych,
- porównuje decyzję administracyjną z wyrokiem sądu,
- porównuje poszczególne rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce,
- analizuje uwarunkowania mające wpływ na funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce,
- porównuje różne formy zwalczania bezrobocia i ocenia ich skuteczność,
- analizuje spór społeczny dotyczący zakresu i form funkcjonowania opieki społecznej w Polsce – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty,
- wymienia zadania Ministra Edukacji Narodowej i kuratorów oświaty,
- wymienia formy kształcenia ustawicznego,
- planuje i prezentuje swoją indywidualną ścieżkę edukacji,
- odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania zasad międzynarodowego prawa publicznego,
- zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: wpływu wybranych podmiotów prawa międzynarodowego publicznego na proces globalizacji, ruchów anty- i alterglobalistycznych,
- analizuje spór dotyczący oceny procesu globalizacji – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty,
- zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: współczesnych konfliktów etnicznych, problemu terroryzmu międzynarodowego [przyczyny, uwarunkowania, konsekwencje, formy, organizacje terrorystyczne, skala zagrożenia, metody przeciwdziałania],
- zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - działalności organów, wyspecjalizowanych, organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych, misji pokojowych ONZ,
- ocenia zasadność i skuteczność działań podejmowanych przez ONZ,
- przedstawia główne etapy procesu integracji europejskiej, w tym: utworzone organizacje i zawarte traktaty, sposób funkcjonowania wspólnot europejskich i zakres współpracy państw członkowskich na poszczególnych etapach, państwa, które przystąpiły do wspólnot europejskich,
- porównuje zasięg terytorialny Unii Europejskiej, strefy Schengen i strefy euro,
- charakteryzuje poszczególne źródła prawa pierwotnego Unii Europejskiej,
- omawia stosunki NATO z Federacją Rosyjską,
- charakteryzuje główne organy NATO,
- zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: roli NATO w budowaniu pokoju na świecie, przebiegu wybranych operacji wojskowych NATO,
- przedstawia główne inicjatywy międzynarodowe, w które angażuje się państwo polskie [np. Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, Trójmorze].
- na wybranych przykładach dokonuje wykładni prawa,
- przeprowadza ankietę na temat znajomości źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce oraz sposobów ich publikacji – np. w swojej społeczności szkolnej, a także analizuje i udostępnia wyniki wykonanych przez siebie badań,
- przygotowuje i realizuje skierowaną do społeczności szkolnej akcję promującą instytucje udzielające pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie,
- uzyskuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej informacje na temat bieżącej działalności

wybranej instytucji lub konkretnego organu władzy w gminie lub powiecie,

- wyjaśnia, w jaki sposób pozyskał zaprezentowane informacje,
- analizuje spory światopoglądowe dotyczące wybranych praw człowieka,
- organizuje debatę na temat praw człowieka i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranego problemu związanego z ochroną praw człowieka,
- przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności np.: Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce, jednej z organizacji, których celem jest obrona praw człowieka,
- jest aktywnym członkiem organizacji broniącej praw człowieka,
- aktywnie uczestniczy w działaniach podejmowanych przez organizacje broniące praw człowieka,
- przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu,
- organizuje debatę poświęconą tematowi łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące problemu łamania praw człowieka,
- analizuje złożone kazusy z zakresu prawa cywilnego,
- analizuje złożone kazusy z zakresu prawa rodzinnego,
- analizuje złożone kazusy z zakresu prawa karnego,
- analizuje złożone kazusy z zakresu prawa administracyjnego,
- analizuje złożone kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce,
- organizuje debatę na temat: ubezpieczeń społecznych w Polsce, funkcjonowania systemu publicznej służby zdrowia w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- organizuje debatę poświęconą: problemom społecznym w Polsce, funkcjonowaniu systemu edukacji w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące: możliwości i zasad studiowania w wybranym państwie świata, form wspierania przez państwo polskie osób studiujących za granicą,
- interpretuje kazusy dotyczące międzynarodowego prawa publicznego,
- przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych problemów i wyzwań wynikających z procesu globalizacji,
- organizuje debatę poświęconą zagadnieniom związanym z globalizacją i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych metod i form rozwiązywania współczesnych sporów międzynarodowych,
- organizuje debatę poświęconą: ocenie pracy ONZ, wyzwaniom stojącym przed ONZ, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat funduszy Unii Europejskiej i ich wykorzystania w Polsce oraz w najbliższych państwach członkowskich,
- dokonuje krytycznej analizy zagadnień dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej,
- zbiera i prezentuje informacje na temat sporu społecznego dotyczącego oceny polskiego członkostwa w Unii Europejskiej,
- organizuje debatę poświęconą wybranym problemom związanym z funkcjonowaniem Unii Europejskiej oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- dokonuje krytycznej oceny wybranych aspektów działalności NATO,
- organizuje debatę poświęconą wybranym aspektom funkcjonowania NATO i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji,
- odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat członkostwa Polski w NATO,
- odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności polskich placówek dyplomatycznych w wybranych państwach świata.